

2016

PILAR 3

Offentliggjøring av finansiell informasjon etter kapitalkravforskriften

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	3
1.1	SPAREBANKEN TELEMARK.....	3
1.2	SPAREBANK 1 ALLIANSEN	3
2	VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK	4
3	KAPITALDEKNING	4
3.1	KAPITALDEKNINGSREGELVERKET.....	4
3.2	ENDRING I RAMMEBETINGELSER.....	5
4	KAPTALBEHOV	6
4.1	REGULATORISK KAPITALDEKNING (PILAR 1).....	6
4.2	INTERN RISIKO- OG KAPITALVURDERINGSPROSESS – ICAAP (PILAR 2).....	8
4.3	OPPSUMMERING KAPITALBEHOV	9
4.4	SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG BEREGNET ØKONOMISK KAPITAL.....	11
5	RISIKO- OG KAPITALSTYRING	12
5.1	ELEMENTER I RISIKO- OG KAPITALSTYRINGEN.....	12
6	INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE	18
6.1	KREDITTRISIKO.....	18
6.2	MARKEDSRISIKO.....	21
6.3	OPERASJONELL RISIKO.....	24
6.4	LIKVIDITETSRISIKO	24
6.5	STRATEGISK RISIKO	25
6.6	ANDRE FORHOLD.....	27
6.7	CRD IV PÅVIRKNING FOR SPAREBANKEN TELEMARK.....	27

1 INNLEDNING

Pilar 3 - dokumentet er utarbeidet for å gi lesere best mulig informasjon om Sparebanken Telemarks risikoeksponering, soliditet og risikostyring. Informasjonen tilfredsstiller kravene som er satt til offentliggjøring av slik informasjon etter «Kapitalkravsforskriften». Alle tall er oppgitt i millioner kroner, når ikke annet er opplyst.

Bankens strategi vektlegger dialog med ulike interessegrupper der åpenhet, forutsigbarhet og gjennomsiktighet settes i fokus. Informasjon om bankens utvikling og resultater skal være korrekt, relevant og tidsriktig og skal sørge for at bankens ulike interessegrupper kan holde seg løpende orientert. Det overordnede målet med informasjonen er å skape tillit hos myndigheter, eiere, kunder og långivere.

Kjernevirksomheten til banken er å skape verdier gjennom å ta bevisst og forsvarlig risiko. Risiko- og kapitalvurderingsprosesser skal sikre at banken har en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av risikonivå, og at kapitaldekningen er tilpasset bankens virksomhet og risikoprofil.

1.1 Sparebanken Telemark

Sparebanken Telemarks virksomhet er bygget på målsetning om å være en solid og god lokal aktør som skaper verdier i vår region. Med en kombinasjon av lokal tilstedeværelse, solid rådgiverkompetanse og god tilgjengelighet ved gode digitale løsninger er målsetningen å levere gode kundeopplevelser. Bankens styrker er bygget på nærhet til kundene og raske, effektive beslutningsprosesser. God lokalkunnskap og høy faglig kompetanse gjør kundebehandlingen fleksibel og effektiv.

Bankens visjon er å være banken for Telemark og telemarkinger.

Finansielle mål

Bankens rene kjernekapitaldekning skal minimum være på 14,5 prosent og mål på 16,0 prosent ved utgangen av 2016. Mål for kapitaldekningen er 18,0 prosent ved utgangen av 2018.

Mål for utlånsvekst bedriftsmarkedet er i perioden frem til 2019 satt til 6 prosent pro anno. Tilsvarende er mål utlånsvekst personmarkedet 6 prosent pro anno. Bankens egenkapitalavkastningsmål er 7,5 prosent, og mål for kostnadsprosent er maksimum 50 prosent.

Datterselskaper

Sparebanken Telemark har 3 datterselskaper; Tufte Eiendom AS (100 prosent), Sparebankgården AS (100 prosent) og Eiendomsmegler 1 Telemark AS (56 prosent). Det er ikke utarbeidet konsernregnskap da datterselskapene ikke anses å ha vesentlig betydning for å bedømme bankens stilling og resultat ref RL § 3-8 (2).

1.2 SpareBank 1 Alliansen

SpareBank 1 Alliansen er et bank- og produksamarbeid der SpareBank 1 bankene i Norge samarbeider gjennom de felleseide selskapene SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Banksamarbeidet DA. SpareBank 1 Alliansen er Norges nest største finansgruppering. Alliansen består av 16 selvstendige banker som er fullverdige leverandører av finansielle produkter og tjenester til privatpersoner, bedrifter og organisasjoner.

SpareBank 1 Gruppen og SpareBank 1 Banksamarbeidet utgjør Alliansesamarbeidet. Hensikten med Alliansesamarbeidet er å levere attraktive produkter og tjenester med fokus på gode kundeopplevelser for å bidra til SpareBank 1-bankenes konkurransekraft og lønnsomhet, slik at de forblir sterke og selvstendige.

Alliansesamarbeidets visjon er:
Attraktiv for kundene og bankene.

Sparebanken Telemarks deltagelse i SpareBank 1 Alliansen ivaretas gjennom eierskapet i Samarbeidende Sparebanker AS (SamSpar AS).

2 VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Finansielle nøkkeltall for Sparebanken Telemark per 31. desember 2016¹:

- Resultat før skatt: 283,5 (228,6) millioner kroner
- Resultat etter skatt: 219,8 (166,4) millioner kroner
- Egenkapitalavkastning: 9,6 (7,9) prosent
- Ren kjernekapitaldekning: 17,6 (16,8) prosent
- Kapitaldekning: 18,1 (16,8) prosent
- Utlånsvekst inkludert overføring til kredittforetak: 8,4 (9,4) prosent
- Innskuddsvekst: 4,9 (0,6) prosent
- Innskuddsdekning: 69,3 (70,7) prosent

Likviditetsrisikoen til banken er redusert gjennom spredning av innlånene på ulike markeder, innlånskilder, instrumenter og løpetider. Banken har en fornuftig forfallsprofil.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde, og innskuddsdekningen målt som innskudd i prosent av brutto utlån viser en reduksjon fra 70,7 prosent til 69,3 prosent ved utgangen av 2016. Et viktig instrument for langsiktig innlån er overførsel av lån til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS. Banken har per 31. desember 2016 overført 7.569 millioner kroner til disse kredittforetakene.

Kredittrisiko anses å være den vesentligste risikoen i bankens virksomhet, og er under kontinuerlig overvåking. Det er styrets policy at banken skal ha en moderat kredittrisiko profil.

Bankens risikoprofil vurderes som moderat til lav. Soliditeten er god og banken står godt rustet til å møte nye utfordringer samt å innfri bankens langsiktige mål og strategier.

3 KAPITALDEKNING

3.1 Kapitaldekningsregelverket

Gjeldende kapitaldekningsregler, Basel II, ble innført i Norge fra 1. januar 2007. Formålet med dette regulatoriske kapitaldekningsregelverket er å bedre risikostyringen i bankene og sørge for bedre samsvar mellom risiko og kapital.

Basel II reglene baseres på tre pilarer:

Pilar 1: Minimumskrav og bufferkrav til ansvarlig kapital.

Pilar 2: Bankens interne risiko- og kapitalvurderingsprosess og individuell tilsynsmessig oppfølging.

Pilar 3: Offentliggjøring av informasjon.

Pilar 1 omfatter det regulatoriske minimumskravet til ansvarlig kapital. Det samlede beregningsgrunnlaget er summen av beregningsgrunnlagene for kredittrisiko, markedsrisiko og operasjonell risiko. Den enkelte bank gis anledning til å velge ulike metoder for fastsettelse av beregningsgrunnlaget.

Sparebanken Telemark benytter følgende metoder for

fastsettelse av beregningsgrunnlaget:

Risiko	Metode
Kredittrisiko	Standardmetoden
Markedsrisiko	Standardmetoden
Operasjonell risiko	Basismetoden

Samlet ansvarlig kapital er summen av kjernekapital og tilleggskapital. Beregningsgrunnlag og ansvarlig kapital er beskrevet og spesifisert i dokumentets kapittel 4.1.

Pilar 2 av regelverket omfatter kravene til bankens egen prosess for vurdering av risiko og nødvendig kapital. I Finanstilsynets rundskriv nr. 12/2016 er prinsipper og metoder for «Internal Capital Assessment Process – (ICAAP)» prosessen ytterligere tydeliggjort. Sparebanken Telemarks prosess for vurdering av risikoprofil og kapitalbehov er beskrevet i dokumentets kapittel 4.2. I tillegg gir Pilar 2 retningslinjer for myndighetenes vurderingsprosess. Finanstilsynet foretar jevnlig vurdering av foretakenes risiko og kapitalbehov (SREP). I vurderingen legges

¹Tallene i parentes gjelder 2015

det til grunn at foretaket skal ha kapital ut over minstekravet og bufferkrav for risikoer som foretaket er utsatt for og som ikke, eller bare delvis, er dekket i minstekravet i Pilar 1 (Pilar 2-krav). Pilar 2-kravet skal dekkes av ren kjernekapital.

Pilar 3 omfatter kravene til offentliggjøring av informasjon knyttet til risiko- og kapitalbehovs-vurderinger. Formålet med Pilar 3 er å bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon. Bankene skal offentliggjøre opplysninger som gir markedsaktørene mulighet til å vurdere foretakenes risikoprofil, kapitalisering og styring og kontroll med risiko. Dette dokumentet sammen med årsrapport og kvartalsrapporter 2016 oppfyller bankens plikt til offentliggjøring av informasjon etter denne delen av kapitaldekningsregelverket.

3.2 Endring i rammebetingelser

Regler for endring av kapitalkravet er gitt i forskrift av 14. desember 2006 om kapitalkrav for forretningsbanker, sparebanker, finansieringsforetak, holdingselskaper i finanskonsern, verdipapirforetak og forvaltningsselskaper for verdipapirfond mv. (kapitalkravsforskriften). Kapitaldekningsregelverket for norske foretak er utformet i tråd med direktiv 2013/36/EU (CRD IV) og forordning 575/2013 (CRR). Finansdepartementet vedtok 22. august 2014 endringer i forskrifter om kapitalkrav mv. Forskriftene gjennomfører i stor grad detaljerte tekniske bestemmelser i EUs nye kapitalkravsregelverk for banker og verdipapirforetak. Forskriften trådte i kraft 30. september 2014.

Finansdepartementet fastsatte 25. november 2015 endelige regler for LCR, hvor det legges til grunn at norske banker skal følge den innfasing som følger av CRR/CRD IV. Dette innebærer et minstekrav til LCR på 80 prosent fra 31. desember 2016 og 100 prosent fra 31. desember 2017.

Det er kommet nye retningslinjer/krav til Pilar 3-rapporteringen fra Basel-komiteen (2015) og fra EBA (2016). Finanstilsynet har anmodet bankene om å ta i bruk de nye retningslinjene så raskt som mulig, og i likhet med de fleste alliansebankene vil endringene implementeres fra og med 2017 (2017-rapporteringen).

Finansdepartementet fastsatte 18. desember 2015 ny forskrift om konsolidering mv. i tverrsektorielle grupper og endringer i CRR/CRD IV- forskriften og Solvens II-forskriften. Endringen trådte i kraft 31. januar 2016.

Finansforetaksloven § 17-13 2. ledd pålegger Sparebanken Telemark forholdsmessig konsolidering av eierandeler i finansforetak. Dette innebærer blant annet at bankens eierskap i andre selskaper i finansiell sektor i SpareBank 1 Alliansen skal forholdsmessig konsolideres inn i kapitaldekningsoppgaven uavhengig av størrelsen på eierandelen. Sparebanken Telemark har eierandeler under 10 prosent og vil derfor foreta forholdsmessig konsolidering fra 1. januar 2018.

Finansdepartementet offentliggjorde 15. desember 2016 at motsyklisk kapitalbuffer blir økt med 0,5 prosentpoeng til 2,0 prosent ved utgangen av 2017.

Ved maksimalt pådrag av motsyklisk konjunkturbuffer² kan det regulatoriske kravet til ren kjernekapitaldekning for en ikke-systemviktig bank bli på 12,5 prosent og kapitaldekning 16,0 prosent. I tillegg kommer bankens interne vurdering av bankens risiko og kapitalbehov (ICAAP) - Pilar 2 som per 31. desember 2016 er beregnet til 2,0 prosent. Finanstilsynet begynte i 2016 å fatte forvaltningsvedtak i forhold til risiko og kapitalbehov basert på bankenes ICAAP og SREP (Supervisory Review and Evaluation Process). Sparebanken Telemark forventer å motta et Pilar 2 krav i løpet av 2017.

Net Stable Funding Ratio (NSRF) er andelen av langsiktige eiendeler finansiert med stabil finansiering, og beregnes ved å dele volum tilgjengelig stabil finansiering på nødvendig stabil finansiering med løpetid over ett år. Minstekrav til stabil finansiering (NSRF) er ikke fastsatt, men er planlagt innført fra 2018.

²Kan økes til 2,5 prosent

4 KAPITALBEHOV

4.1 Regulatorisk kapitaldekning (Pilar 1)

Ansvarlig kapital omfatter ren kjernekapital, annen godkjent kjernekapital (hybridkapital/fondsobligasjoner) og tilleggskapital.

Regler for beregning av kapitalkravet er gitt i forskrift 14. desember 2006 om kapitalkrav. Etter Kapitalkravsforskriften § 2-1, 1. ledd, skal banken til enhver tid ha en ansvarlig kapital som minst utgjør 8 prosent av beregningsgrunnlaget for kredittrisiko (herunder motpartsrisiko), markedsrisiko og

operasjonell risiko. I tillegg til minstekravene må banken ha kapitalbuffere bestående av ren kjernekapital som beregnes av det samme beregningsgrunnlaget:

- Bevaringsbuffer 2,5 prosent
- Systemrisikobuffer 3,0 prosent
- Motsyklisk kapitalbuffer 1,5 prosent³

	2016	2017	2018	2019
Minstekrav				
Ren kjernekapitaldekning	4,5 %	4,5 %	4,5 %	4,5 %
Kjernekapitaldekning	6,0 %	6,0 %	6,0 %	6,0 %
Kapitaldekning	8,0 %	8,0 %	8,0 %	8,0 %
Bufferkrav ren kjernekapital				
Bevaringsbuffer	2,5 %	2,5 %	2,5 %	2,5 %
Systemrisikobuffer	3,0 %	3,0 %	3,0 %	3,0 %
Motsyklisk konjunkturbuffer	1,5 %	2,0 %	2,0 %	2,0 %
Sum krav ren kjernekapitaldekning	11,5 %	12,0 %	12,0 %	12,0 %
Sum krav kapitaldekning	15,0 %	15,5 %	15,5 %	15,5 %

Bankens ansvarlige kapital og kapitaldekning framkommer slik:

Ansvarlig kapital	31.12.16	31.12.15
Innskutt egenkapital	678	678
Opptjent egenkapital	1 710	1 529
Sum balanseført egenkapital	2 387	2 207
Verdijusteringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse	-1	-1
Andre immaterielle eiendeler	-3	-4
Overfinansiering pensjonsforpliktelse	-6	0
Fradrag for ikke vesentlige eierandeler i finansiell sektor	-299	-387
Sum ren kjernekapital	2 078	1 815
Tilleggskapital (ansvarlig lån)	150	0
Fradrag for ikke vesentlige eierandeler i finansiell sektor	-88	0
Sum ansvarlig kapital	2 140	1 815

³2,0 prosent fra 31. desember 2017

Risikovektet balanse

Kredittrisiko	10 903	10 010
Operasjonell risiko	918	797
CVA- tillegg (motpartsrisiko derivater)	8	14
Risikovektet balanse	11 829	10 822
Ren kjernekapitaldekning	17,6 %	16,8 %
Kjernekapitaldekning	17,6 %	16,8 %
Kapitaldekning	18,1 %	16,8 %
Uvektet kjernekapitalandel (Leverage Ratio (LR))	9,6 %	8,7 %

Ren kjernekapitaldekning og kjernekapitaldekning uten overgangsregler er beregnet til 16,9 (16,4) prosent, og kapitaldekningen er beregnet til 18,0 (16,4) prosent.

Banken utstedte i fjerde kvartal 2016 et ansvarlig obligasjonslån pålydende 150 millioner kroner. Det ansvarlige obligasjonslånet har en kupong på 3 måneders NIBOR pluss 2,25 prosentpoeng. Løpetiden er på 10 år, med førtidig innløsningsrett første gang 10. november 2021. Se vedlegg 1 og 2.

Spesifikasjon av kredittrisiko - risikovektet

	31.12.16	31.12.15
Lokale og regionale myndigheter	5	7
Institusjoner	204	257
Foretak	1 802	1 663
Massemarked	1 236	1 266
Pantesikkerhet i eiendom:		
- Pantesikkerhet i boligeiendom	4 923	4 616
- Pantesikkerhet i næringseiendom	2 418	1 901
Forfalte engasjementer	91	79
Obligasjoner med fortrinnsrett	55	51
Andeler i verdipapirfond	5	5
Øvrige engasjementer inkl utsatt skatt	164	167
Sum kredittrisiko	10 903	10 010

4.2 Intern risiko- og kapitalvurderingsprosess – ICAAP (Pilar 2)

I tillegg til minstekrav til ansvarlig kapital etter Pilar 1, krever Pilar 2 i kapitaldekningsregelverket at banken gjennomfører en intern kapitalvurderingsprosess (Internal Capital Adequacy Assessment Process - ICAAP) for å ta stilling til samlet kapitalbehov. Det vurderte kapitalbehovet skal dekke risikoer som det ikke er tatt hensyn til i beregning av minimumskravet etter Pilar 1.

Sparebanken Telemarks vurderinger av risikonivå, kapitalbehov og kapitaldekning er beregnet med utgangspunkt i prognostisert balanse ved utgangen av 2016. Risikojustert kapital for 2016 er basert på regnskap per utgangen av september, med estimat for

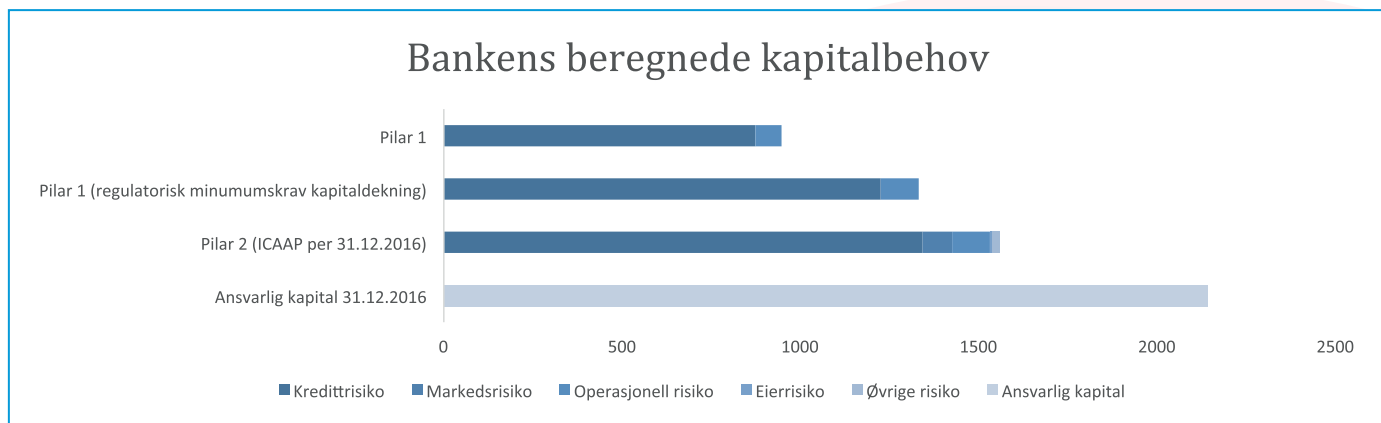
de neste tre måneder av 2016. Basert på prognostisert balanse per 31. desember 2016 er det foretatt en beregning av kapitalbehovet. Sparebanken Telemarks risiko tallfestes blant annet gjennom beregning av forventet tap og risikojustert kapital. For beregning av kredittrisiko benyttes modell utviklet av SpareBank 1 Alliansen. Modellen tar utgangspunkt i statistiske beregninger og baserer seg på at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,9 prosent av mulige ventede tap. Beregning av risikojustert kapital for øvrige risikotyper baserer seg i større grad på kvalitative metoder.

Sammendrag av ICAAP beregninger per 31. desember 2016:

ICAAP BEREGNING	Pilar 1 Inkl. bufferkrav	Pilar 2 Tillegg	ICAAP 31.12.16
Kredittrisiko	1 224		1 224
Konsentrasjonsrisiko			
Enkeltforetak/bransje		56	56
Sektor		49	49
Annen konsentrasjon (vekst)		13	13
Sum kredittrisiko	1 224	118	1 342
Operasjonell risiko	106	0	106
Aksjekursrisiko		18	18
Renterisiko		25	25
Spread-risiko		40	40
Eiendomsrisiko		0	0
Valutarisiko		0	0
Sum markedsrisiko	0	83	83
Risiko foretakets pensjonsforpliktelser		20	20
Andre Pilar 2 tillegg			
Strategisk risiko			
Strategisk risiko - eierrisiko		7	7
Strategisk risiko - forretningsrisiko		0	0
Strategisk risiko - omdømmerisiko			0
Sum strategisk risiko	0	7	7
Sum risikojustert kapital før diversifisering	1 330	228	1 558
Diversifiseringseffekter			
Sum risikojustert kapital	1 330	228	1 558
Ansvarlig kapital (estimert 31.12.2016)	2 182		2 182
Buffer ansvarlig kapital / risikojustert kapital	853	-228	625
Tilleggskapital	0		0
Sum buffer etter ansvarlig kapital	853	-228	625
Total Pilar 2 kapitalbehov i % av beregningsgrunnlag Pilar 1		2,0 %	

Pilar 2-tillegget er beregnet til 2,0 prosent av estimert beregningsgrunnlag for Pilar 1 per utgangen av året.

4.3 Oppsummering kapitalbehov

Krav til ren kjernekapitaldekning i Pilar 1 er på 11,5 prosent. Banken har i sin ICAAP beregnet Pilar 2-tillegget til å være 2,0 prosent slik at totalt krav til ren kjernekapitaldekning er 13,5 prosent. Ved utgangen av 2016 var bankens rene kjernekapitaldekning på 17,6 prosent.

4.3.1 Prosess

Styret har ansvaret for ICAAP prosessen i banken, og beslutter risikotoleranse, kapitalbehov og kapitalplan. Risiko- og kapitalvurderingsprosessen skal sikre at banken har en strukturert og dokumentert prosess for vurdering av risikonivå og at kapitaldekningen er tilpasset bankens virksomhet og risikoprofil. Prosessen skal være fremoverskuende og basert på betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko. ICAAP er derfor en integrert del av bankens strategiprosess og er viktig beslutningsgrunnlag for:

- Strategi.
- Målbilde.
- Kapitalplan.

Hensikten med ICAAP prosessen er å vurdere risiko- og kapitalstyringen i banken, overordnede styringsparametere og styringsmål for risiko, samt kvaliteten på bankens rutiner.

Bankens prosesser knyttet til kapitalvurdering er basert på kvantifisering av risiko og beregning av kapitalbehov for de vesentlige risikoområdene. Kvantitative analyser av risikoer suppleres med kvalitative vurderinger.

Sentralt i vurderingen av bankens langsiktige

Tilsvarende er krav til kapitaldekning inkludert Pilar 2 på 17,0 prosent. Ved utgangen av 2016 var bankens kapitaldekning på 18,1 prosent.

kapitalbehov og kapitalbuffer er scenarioanalyser av forventet økonomisk utvikling og stresstest scenarier. Utgangspunktet for risiko- og kapitalvurdering er mål og ambisjoner fastsatt i bankens strategiplan og øvrige styringsdokumenter.

Med utgangspunkt i økonomiske utviklingstrekk utarbeides det scenarioer for fremtidig økonomisk utvikling. Det utarbeides scenarioer for forventet utvikling samt stress scenario basert på en alvorlig, men realistisk nedgangskonjunktur. Scenarioanalysen beregner effektene på resultat, balanse, kapital, likviditet samt ulike nøkkeltall over en 3 års periode.

Analyse av enkeltrisikoe vil, sammen med scenarioanalysene og andre vurderinger, danne grunnlag for hvilken kapital og kapitalbuffer banken bør ha.

ICAAP prosessen er en kontinuerlig prosess gjennom året, og dokumenteres minimum en gang i året med en egen ICAAP rapport. Vesentlige endringer i eksterne eller interne rammebetingelser og forutsetninger, metoder eller andre forhold som vil påvirke kapitaldekningen, vil medføre en oppdatering av ICAAP rapporten.

4.3.2 Vurdering av risiko og kapitalbehov

Tabellen under viser hvilke risikoer som inngår i bankens ICAAP og hvilke metoder som benyttes for beregning av risiko og kapital.

Risiko	Risikokategorier	Beregningsmetode
Kredittrisiko	Motpartsrisiko	Standardmetoden
	Risiko utover Standardmetoden	Egne beregninger
	Konsentrasjonsrisiko	Sektor - Beregningene følger av rundskriv 12/2016 vedlegg 2 Enkeltforetak - Beregningene følger av rundskriv 12/2016 vedlegg 2 Vekst - Beregningene følger av rundskriv 12/2016 vedlegg 2
	Restrisiko	Boligprisfall, egne beregninger
	Konjunkturbuffer	Forskjellen mellom beregnet kapital i dag og nødvendig kapital i en nedgangskonjunktur
Markedsrisiko	Aksjer, renter og valuta	Standardmetoden
	Risiko utover Standardmetoden	Egne beregninger
Operasjonell risiko	Ekstern, personell, rutiner mv	Basismetoden
Likviditetsrisiko	Finansieringskostnad	Historiske tall for økte refinansieringskostnader fra finanskrisen
Forretningsrisiko	Uventet svikt i inntekt/kostnad	Egne beregninger
Eierrisiko	Aksjer	Eventuell kapitaltilførsel, underskudd fra drift eller avviklingskostnader
	Eiendommer	Realisasjonsverdi ift bokført verdi
Annen risiko		Egne vurderinger og beregninger

Med bakgrunn i kvalitative vurderinger samt modeller og metoder skissert over, identifiseres og beregnes risiko og kapitalbehov for de ulike risikoer.

4.3.3 Kapitalmål

Resultater fra ICAAP prosessen gir føringer for risikotoleranse, kapitalbehov og de risikostrategier som vedtas av styret.

Gjennom ICAAP prosessen verifiseres det at:

- Banken har tilstrekkelig kapital til å tilfredsstillere regulatoriske krav og interne styringsmål til kjernekapitaldekning, kapitaldekning og kapitalbuffer.
- Banken har tilstrekkelige kapital og kapitalbuffer til å gjennomføre planlagt budsjett og strategiske tiltak uten at soliditetsmålet er truet.
- Banken i bunnen av en alvorlig, men realistisk nedgangskonjunktur har en soliditet som ligger over regulatoriske minstekrav og interne styringsmål, og at det med stor grad av sannsynlighet kan gjennomføres tiltak for å bringe soliditeten tilbake til styringsmålene.

Banken har følgende kapitalplan / -strategi:

- Ha et kapitalnivå som tilfredsstillere markedets forventninger til banken.
- Minimum ha ren kjernekapitaldekning på 14,5 prosent.
- Mål om 16 prosent ren kjernekapitaldekning ved utgangen av 2016.
- Mål om 18 prosent kapitaldekning ved utgangen av 2018.

Kapitaldekningskravet kan dekkes enten gjennom ordinær drift (tilbakeholdt overskudd) og/ eller hybrid/ tilleggs kapital.

4.4 Sammenligning av regulatorisk og beregnet økonomisk kapital

Sparebanken Telemarks kapitaldekningsmål skal sikre at banken har tilstrekkelig kapital til å oppfylle myndighetskrav i forhold til kapitaldekningsreglene, samt ivareta vernet av bankens eiere og långivere.

De ulike kapitalbehovsberegningene viser følgende:

- Beregnet minstekrav etter Pilar 1 viser et kapitalbehov på 1.330 millioner kroner.
- Beregnet økonomisk kapital (risikovektet kapital) etter Pilar 1 og Pilar 2 viser et kapitalbehov på 1.558 millioner kroner.

Hovedforskjellene mellom kapitalkrav etter Pilar 1 og Pilar 2 er beskrevet nedenfor;

Kapitalbehovet i Pilar 1 er beregnet til 1.330 millioner kroner. Det er da benyttet kapitalkrav på 11,5 prosent av beregningsgrunnlaget. Pilar 2 kravene er beregnet til 228 millioner kroner, som er om lag 40 millioner kroner høyere enn i fjor. Økningen skyldes i hovedsak ny beregningsmetode for konsentrasjonsrisiko ref. Finanstilsynets rundskriv 12/2016.

Kredittrisiko

Ved beregning av risikoen i utlånsporteføljen, og kapitalbehov i tilknytning til det, benyttes modeller utviklet av KFK i SpareBank 1 Alliansen. Under Pilar 1 beregnes kredittrisiko etter Standardmetoden, mens det under Pilar 2 beregnes kredittrisiko basert på Rundskriv 12/2016. Her har Finanstilsynet utdypet hvordan de ser på og beregner ulike elementer under Pilar 2. KFK sine modeller er tilpasset Finanstilsynets rundskriv.

Metoden som er benyttet til å beregne konsentrasjonsrisikoen for enkeltkunder i porteføljen tar utgangspunkt i målt konsentrasjon basert på Herfindal-Hirschman indeksen (HHI), som er et mål på størrelsen av enkeltlåntakerne i forhold til resten av utlånsporteføljen. Beregning av HHI baserer seg på bevilget engasjement på enkeltkunder. Kapitalbehov for konsentrasjonsrisiko for enkeltkunder er beregnet til 55,6 (37,8) millioner kroner.

Bransjerisiko beregnes også etter samme metode som enkeltkunder. Det legges til grunn at det kan oppnås

diversifiseringseffekter grunnet ulik usystematisk risiko i ulike bransjer. En portefølje med sterke konsentrasjoner i en bransje, kan være mer utsatt for tap enn en fulldiversifisert portefølje. Det er beregnet konsentrasjonsrisiko for enkeltstående/bransjerisiko med 48,7 (14,3) millioner kroner.

I forbindelse med Finanstilsynets nye rundskriv 12/2016 skal vurdering av kapital med hensyn til vekst beregnes som et tillegg i Pilar 2. Banken har benyttet modell fra KFK tilpasset Finanstilsynets rundskriv 12/2016 til å beregne kapitalbehov knyttet til høy utlånsvekst.

Kapitalbehov knyttet til høy utlånsvekst er beregnet til 13,3 (0) millioner kroner. Kapitalbehovet er knyttet til vekst i BM-porteføljen.

Markedsrisiko

Markedsrisiko knyttet til verdipapirporteføljen er vesentlig høyere enn faktisk risiko i porteføljen. I og med at banken benytter standardmetoden for å kartlegge kredittrisiko har administrasjonen lagt til grunn at mesteparten av kredittrisikoen er beregnet i Pilar 1. Kapitalkravet for markedsrisiko bestemmes av den risikoramme som styret har fastsatt, og som p.t. er høyere enn faktisk risiko i porteføljen.

Eierrisiko

For eierrisiko beregnes økonomisk kapital (Pilar 2) for eierrisikoen banken har via direkte og indirekte eierposisjoner i de ulike allianseselskapene. Vurderingen av kapitalbehov for strategiske eierposter er i all hovedsak beregnet ut fra markedsverdidetrukkninger. Samspar har engasjert Risikostyring og Compliance i SpareBank 1 Gruppen, til å foreta en markedsvurdering av allianseselskapene. Det er foretatt en tradisjonell verdivurdering ut fra 3 ulike scenarier, basert på Pris/Bok beregning.

Sparebanken Telemark har lagt til grunn nevnte markedsvurderinger ved beregning av et eventuelt kapitalbehov til selskapene: Sparebank 1 Gruppen AS (indirekte eid gjennom Samarbeidende Sparebanker AS), SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS, Samspar Bankinvest AS (BN

Bank), SpareBank 1 Kredittkort AS, SpareBank 1 SMN Finans AS, SpareBank 1 Markets AS og SpareBank 1 Mobilbetaling AS.

For selskapene SamSpar Utvikling AS, Eiendomsmegler 1 Telemark AS, Tufte Eiendom AS og Sparebankgården AS har banken foretatt egne enkle vurderinger.

Beregnet eierrisiko er med bakgrunn i dette beregnet til 7,1 (7,4) millioner kroner. På grunn av strenge fradragsregler for eierpostene i finanssektoren, er mye av eierrisikoen allerede hensyntatt.

5 RISIKO- OG KAPITALSTYRING

Risiko- og kapitalstyringen skal støtte opp under bankens strategiske utvikling og måloppnåelse, samt sikre soliditet og utøvelse av forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- En organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring.
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen.
- Å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatte forretningsstrategi.
- Å unngå at uventede enkelthendelser skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad.

5.1 Elementer i risiko- og kapitalstyringen

5.1.1 Risikogrupper

Sparebanken Telemark skal ha og har en moderat risikoprofil. Bankens målsetting er å opprettholde en god soliditet for å sikre en langsiktig god tilgang til innlån fra kapitalmarkedene.

Banken eksponeres for ulike typer risiko, og de viktigste risikogrupperne er:

Kredittrisiko: Risiko for tap som følge av kundens/motparts manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser.

Markedsrisiko: Risiko for tap som skyldes endringer i

Oppsummering

Totalt ICAAP krav er beregnet til 1.558 millioner kroner, som gir en buffer på 625 millioner kroner i forhold til ren kjernekapital som er beregnet til ca. 2,2 milliarder kroner ved utgangen av 2016. Til slutt er det viktig å merke seg at bankens krav til ren kjernekapitaldekning øker fra 11,5 prosent i Pilar 1 til 13,5 prosent i Pilar 2, ettersom Pilar 2 kravet er beregnet til 2,0 prosent.

Administrasjonen mener at bankens Pilar 2 tillegg på om lag 2 prosent gir et godt anslag på risiko som ikke er dekket av Pilar 1. Bankens lav markedsrisiko i verdipapirporteføljen, en relativt lav andel av utlån til næringslivet og slik sett lav konsentrasjonsrisiko.

observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirmarkeder. Risikoen for endringer i verdipapirpriser som skyldes endringer i generelle kredittpriser blir også regnet som markedsrisiko og benevnes kursrisiko.

Operasjonell risiko: Risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Likviditetsrisiko: Risikoen for at banken ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økninger i eiendeler uten vesentlige ekstrakostnader.

Forretningsrisiko: Risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer.

Strategisk risiko: Risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsinger.

Eierrisiko: Risikoen for at Sparebanken Telemark blir påført negative resultater/tap fra eierposter i strategiske eide selskaper og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Strategiske eierselskaper defineres som selskaper hvor Sparebanken Telemark har en vesentlig eierandel og innflytelse.

Omdømmerisiko: Risiko for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, det vil si hos kunder, motparter og myndigheter.

Compliance risiko: Risikoen for at selskapet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter, økonomisk tap og/eller svekket omdømme som følge av manglende etterlevelse av lover/forskrifter, standarder og/eller interne retningslinjer og verdier (strategier, policyer, fullmaktsreglement, rutiner og etiske retningslinjer).

5.1.2 Organisering og organisasjonskultur

Sparebanken Telemark er opptatt av å ha en sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring. Organisasjonskulturen omfatter ledelsesfilosofi og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger. En mangelfull organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. Sparebanken Telemark har derfor etablert et tydelig verdigrunnlag og etiske retningslinjer som er godt kommunisert og gjort kjent i hele organisasjonen.

5.1.3 Kontroll- og styringsstruktur

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring er bankens rammeverk basert på ulike elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer banken på.

Styret har ansvaret for å påse at banken har en forsvarlig ansvarlig kapital og likviditet ut fra vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Styret fastsetter de overordnede målsettingene relatert til risikoprofil og avkastning. Styret fastlegger videre de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i banken.

Administrerende banksjef har ansvaret for den overordnede risikostyringen. Det betyr at administrerende banksjef er ansvarlig for at det implementeres effektive risikostyringssystemer i banken, og at risikoeksponeringen overvåkes. Administrerende banksjef er videre ansvarlig for delegering av fullmakter og rapportering til styret.

Risikostyring og Compliance har ansvaret for å videreutvikle bankens rammeverk for helhetlig risiko- og kapitalstyring, herunder risikopolicy og -strategier, metoder, modeller og systemer i henhold til anerkjente prinsipper, samt bankens rammeverk og prosess for compliance. Leder Risikostyring og Compliance er videre ansvarlig for overordnet risikoovervåking og periodisk risikorapportering til styret, offentliggjøring av informasjon knyttet til risiko- og kapitalbehovsvurderinger (Pilar 3), samt å følge opp at banken etterlever gjeldende lover og forskrifter. Leder Risikostyring og Compliance rapporterer direkte til både administrerende banksjef og styre.

Internrevisjon er styrets redskap for overvåking av at risikostyringen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Internrevisor rapporterer til styret. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger knyttet til forbedringer i bankens risikostyring blir løpende gjennomgått og implementert.

5.1.4 Strategisk mål bilde

Sparebanken Telemark skal være en lønnsom og solid bank som er attraktiv og har tillit hos sine kunder, samarbeidspartnere og medarbeidere. Bankens skal være blant de beste bankene i bruk av moderne kundebetjeningsløsninger, og ha et tilnærmet fullsortiment tilbud av bank- og forsikringsprodukter / tjenester, enten egenproduserte eller gjennom SpareBank 1 Alliansen.

Kundene skal oppleve at Sparebanken Telemark er den beste banken på nærhet i alle kanaler, lokal forankring, forståelse av kundes behov, kompetanse og kommunikasjon.

5.1.5 Godtgjørelsesordninger

Styret har gitt retningslinjer og rammer for lønn og andre former for godtgjørelser til alle ansatte. Retningslinjene skal bidra til å fremme og gi incentiver til god styring av og kontroll med virksomhetens risiko, motvirke for høy risikotagning og bidra til å unngå interessekonflikter.

Banken har en generell ordning for variabel godtgjørelse som defineres inn under pkt 3: Unntak i Finanstilsynets rundskriv 15/2014 av 1. desember 2014 «Godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner,

verdipapirforetak og forvaltningsselskaper for verdipapirfond». Ordningen omfatter hele banken og gir ikke incentiveeffekt når det gjelder overtakelse av risiko.

Banken har en generell ordning innenfor følgende kriterier:

- Omfatter alle ansatte.
- Er basert på generelle kriterier og innebærer ikke skjønn i forhold til enkeltansatte.
- Skal ikke gi incentiveeffekt når det gjelder overtagelse av risiko.
- Skal utgjøre maksimalt 1,5 ganger månedslønn per ansatt per år.

For tiden har banken ikke ordninger med variabel lønn.

5.1.6 Risikoidentifikasjon

Prosessen for risikoidentifikasjon er fremoverskuende og dekker alle vesentlige risikoområder til banken. Prosessen gjennomføres minimum årlig og er en integrert del av bankens strategi- og budsjettprosess.

5.1.7 Risikoanalyse

Det gjennomføres analyser av risikoene som er identifisert for å forstå risikoens egenskaper med tilhørende årsaksmekanismer. Alle vesentlige risikoer er i den utstrekning det er mulig kvantifisert gjennom forventet tap og behovet for økonomisk kapital. Kvantifisering skal i størst mulig grad være basert på anerkjente og betryggende metoder og fremgangsmåter for måling av risiko. Slike statistiske modeller benyttes som et supplement til de beregninger som følger av at banken er en Standardbank. Risikoanalysen skal også sikre at det foretas en kvalifisert og strukturert vurdering og dokumentering av de etablerte kontroll- og styringstiltakene.

For de områder hvor effekten av de etablerte kontroll- og styringstiltakene ikke vurderes som tilfredsstillende implementeres det forbedringstiltak.

5.1.8 Finansielle prognoser og stresstesting

Med utgangspunkt i det strategiske målbildet og strategiplanen utarbeides det en framskrivning av forventet finansiell utvikling for de neste tre årene.

I tillegg gjennomføres det en framskrivning av en situasjon med et alvorlig økonomisk tilbakeslag i økonomien.

Hensikten med prognosene og stresstesting er å identifisere forhold som kan påvirke risikobildet og kapitaldekningen i negativ retning. Stresstestene skal omfatte alle vesentlige deler av risikobildet, og skal inkludere en vurdering av betydningen for bankens soliditet.

Stresstestene skal representere forhold som vil kunne inntreffe fra tid til annen, og som Sparebanken Telemark bør ta høyde for under hensynet til langsiktig drift. Vurdering og fastsettelse av nødvendig kapitalbehov inngår i en samlet risikovurdering, sammen med vurdering av fremtidige vekstplaner og strategier.

5.1.9 Rapportering og oppfølging

Alle ledere i banken er ansvarlig for den daglige risikostyringen innenfor sitt eget ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikoeksponeringen er innenfor de rammer som er besluttet av styret eller administrerende banksjef. Bankens overordnede risikoeksponeringer og -utvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til ledelsen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring.

6 INFORMASJON OM RISIKOGRUPPENE

6.1 Kredittrisiko

6.1.1 Styring og Kontroll

Kredittrisikoen styres gjennom bankens overordnede strategi, kredittpolicy, bevilgningsreglement og kredittbehandlingsrutiner.

Styret gjennomgår årlig styringsdokumentene for utlånsvirksomheten. Gjennom styringsdokumentene defineres kredittpolicy og det fastsettes overordnede mål og rammer for eksponering knyttet til portefølje, bransje og enkeltkunder. Samlet danner dette grunnlaget for fastsettelse av ønsket risikoprofil.

Bankens risikoeksponering følges opp ved hjelp av bankens porteføljestyresystem. Den risikomessige

utviklingen i porteføljen følges opp månedlig, med særlig vekt på utviklingen i risikoklassifisering (migrering), beregning av forventet tap, økonomisk kapital og risikojustert avkastning.

6.1.2 Kredittmodeller og risikoklassifiseringssystemet

Sparebank Telemark bruker kredittmodeller for risikoklassifisering og porteføljestyresystem som er felles for SpareBank 1 Alliansen.

Risikoklassifiseringssystemet baserer seg på hovedkomponentene som vist i figuren nedenfor:

Misligholdssannsynlighet

Kundene blir risikoklassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12 måneders periode beregnet ut fra et langsiktig utfall.

Eksponering ved mislighold

Dette er en beregnet størrelse som angir foretakets eksponering mot kunden ved mislighold.

Tapsgrad ved mislighold

Dette er en beregnet størrelse av hvor mye foretaket potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser.

Forventet tap

Dette er det beløp man statistisk sett må forvente å tape (langsiktig utfall) på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode.

Risikojustert kapital

Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital foretaket må sette av som en buffer for fremtidige uventede tap.

Risikoprising

Prisingsmodellen beregner en pris som reflekterer enkeltengasjements risiko.

Risikoklassifiseringssystemet

De overnevnte komponentene danner grunnlaget for bankens porteføljeklassifisering og statistisk baserte beregninger av forventet tap og behovet for risikojustert kapital. Porteføljeklassifiseringen har som formål å gi informasjon om nivået og utviklingen i den samlede kredittrisikoen i totalporteføljen, og porteføljen er derfor delt inn i fem risikogrupper - henholdsvis

laveste, lav, middels, høy og høyeste risiko. Inndelingen i risikogrupper foretas på grunnlag av statistisk beregning av hvert enkelt engasjements forventede tap, basert på engasjementets sannsynlighet for mislighold, eksponering ved mislighold og dets tapsgrad ved mislighold.

6.1.3 Porteføljefinformasjon

6.1.3.1 Brutto utlån, garantier og ubenyttede bevilgninger - fordelt på næring

31.12.16	Brutto utlån	Ubenyttede kreditter	Garantier	Sum engasjement
Primærnæringer	185	27	1	212
Bygg og anlegg	192	37	28	257
Varehandel, hotell og restaurant	334	95	62	491
Transport og kommunikasjon	214	48	21	282
Eiendomsdrift	3 001	186	96	3 283
Eiendomsdrift borettslag	1 434	100	0	1 534
Tjenesteytende næring	574	84	33	691
Finansiell og offentlig sektor	75	5	2	82
Øvrige næringer	413	50	4	468
Sum bedriftsmarkedet	6 421	632	247	7 300
Personmarked	12 648	909	8	13 565
Sum brutto engasjement	19 069	1 541	255	20 866
Utlån overført til kredittforetak	7 569	812	0	8 381
Brutto engasjement inkl. kredittforetak	26 638	2 353	255	29 247

31.12.15	Brutto utlån	Ubenyttede kreditter	Garantier	Sum engasjement
Primærnæringer	137	17	1	155
Bygg og anlegg	198	41	21	260
Varehandel, hotell og restaurant	326	78	70	474
Transport og kommunikasjon	217	36	22	275
Eiendomsdrift	2 625	126	92	2 842
Eiendomsdrift borettslag	1 491	111	0	1 601
Tjenesteytende næring	526	49	28	604
Finansiell og offentlig sektor	81	22	3	106
Øvrige næringer	333	29	4	366
Sum bedriftsmarkedet	5 932	509	241	6 683
Personmarked	11 866	762	6	12 635
Sum brutto engasjement	17 799	1 272	247	19 318
Utlån overført til boligkreditt	6 771	749	0	7 519
Brutto engasjement inkl. boligkreditt	24 569	2 020	247	26 837

6.1.3.2 Brutto utlån fordelt på geografiske områder

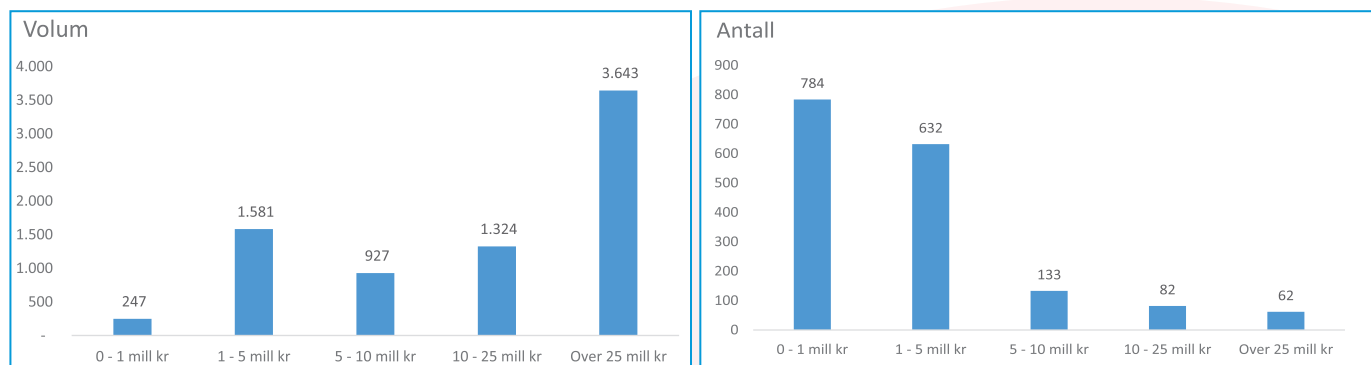
Porteføljen er i all hovedsak konsentrert om bankens markedsområder i Telemark. Tabellen viser brutto utlån i prosent fordelt på bankens primærrområder og landet for øvrig:

		Brutto utlån		Garantier	
		31.12.16	31.12.15	31.12.16	31.12.15
Grenland *	66 %	12 543	11 825	220	217
Midt og Øst Telemark **	16 %	2 973	2 826	18	15
Øvrige Telemark	2 %	399	346	88	6
Utenfor Telemark	17 %	3 154	2 802	10	9
Sum utlån og garantier fordelt på geografiske områder	100 %	19 069	17 799	255	247

* Grenland består av kommunene Skien, Porsgrunn, Bamble og Siljan.

** Midt og Øst Telemark består av kommunene hvor banken er representert; Bø, Notodden, Sauherad og Nome.

6.1.3.3 Brutto utlån til bedriftsmarkedet (BM) fordelt etter engasjement størrelse

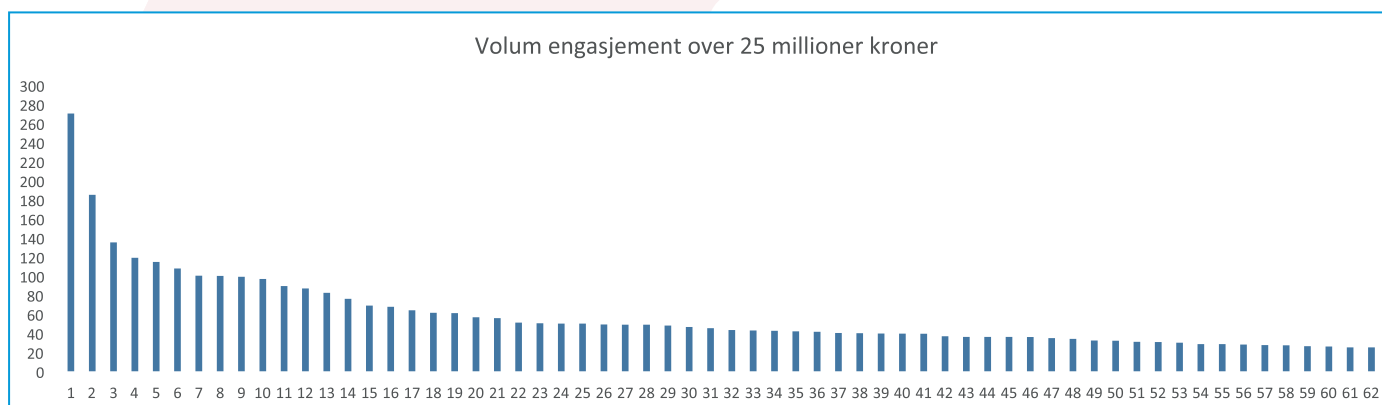

Grafen viser utlån til BM gruppert etter volum.

Grafen viser antall kunder i volumgruppene.

Fordelingen viser at banken har 62 kunder med engasjement over 25 millioner kroner, sortert etter størrelse. Det utgjør til sammen ca 3,6 milliarder kroner, om lag 47 prosent av totale utlån til BM.

Av disse kundene er det 18 borettslag (ca. 947 millioner kroner) og ett konserninternt selskap (ca 27 millioner kroner).

6.1.3.4 Sikkerheter

Banken benytter sikkerheter for å redusere kredittrisikoen. Sikkerheter kan være i form av fysisk sikkerhet, kontantdepot eller avtalt motregning. Fysisk sikkerhet skal som hovedregel være forsikret og kan for eksempel være bygninger, boliger, driftsmidler og/eller varelager. Sikkerhetens verdi fastsettes til virkelig verdi med forhåndsbestemt prosentvis fradrag avhengig av type sikkerhet. Ved vurdering av sikkerhetens verdi legges i utgangspunktet til grunn en forutsetning om fortsatt drift, med unntak for de tilfeller det allerede er foretatt en nedskrivning.

Tabellen under viser total verdi av sikkerheter fordelt per sikkerhetsklasse i bankens risikoklassifiseringssystem og prosentvis andel. Verdiene er beregnet ut i fra et gjennomsnitt av intervallene innenfor hver klasse.

Sikkerhetsklasse	Realisasjonsverdier	% andel	Sikkerhetsgrad i %
1	3 385	20 %	over 120%
2	3 280	19 %	120 - 100%
3	4 157	24 %	100 - 80%
4	4 820	28 %	80 - 60%
5	1 409	8 %	60 - 40%
6	131	1 %	40 - 20%
7	31	0 %	20 - 0%
	17 214	100 %	

Om lag 90 prosent av utlånsporteføljen er klassifisert innenfor de 4 beste sikkerhetsklassene. Sikkerhetsgrad er realisasjonsverdien (RE verdi) dividert med lånets størrelse.

6.1.3.5 Brutto utlån fordelt etter risikoklasser

Risikogruppe	Brutto utlån inkl ubenyttede kreditter		Garantier	
	31.12.16	31.12.15	31.12.16	31.12.15
Svært lav	39 %	39 %	23 %	23 %
Lav	25 %	22 %	7 %	6 %
Middels	25 %	29 %	54 %	56 %
Høy	6 %	3 %	9 %	5 %
Svært høy	4 %	5 %	6 %	8 %
Misligholdte og nedskrevne eng.	1 %	2 %	1 %	3 %
Sum	100 %	100 %	100 %	100 %

Den underliggende kredittrisikoen har vært relativt stabil de siste årene.

6.1.3.6 Risikovekter for poster i balansen

Regler vedrørende risikovekter for poster i balansen er fastsatt i Kapitalkravsforskriften kapittel 5.

Tabellen nedenfor angir koblingen mellom kundetype og hvilken risikovekt som skal benyttes ved beregning av kapitalkravet etter Basel I forskriften:

Motpart	Vekt
Lokale og regionale myndigheter (herunder kommuner)	20 %
Institusjoner (bl.a. banker)	20 %
Foretak	100 %
Massemarked	75 %
Pantesikkerhet i boligeiendom	35 %
Pantesikkerhet i næringseiendom	100 %
Forfalte engasjementer	150 %

6.1.3.7 Brutto utlån - risikovektet

Oppstillingen viser brutto utlån etter kategoriene rapportert i Pilar 1. Lån med pant i boligeiendom er definert som lån innenfor 80 prosent av eiendomsverdi. Under kategorien - foretak - rapporteres lån over 1 millioner euro. Kategorien massemarked inneholder foretak med lån under 1 millioner euro og lån med pant i bolig ut over 80 prosent av eiendomsverdien.

Brutto utlån - 31.12.16 risikovektet (Pilar I)	Risikovekt	Brutto utlån		Risikovektet brutto utlån	
		Beløp	% andel	Beløp	% andel
Pantesikkerhet eiendom	35 %	17 108	81,9 %	7 333	71,6 %
Foretak	100 %	1 832	8,8 %	1 566	15,3 %
Forfalte engasjementer	100 - 150 %	84	0,4 %	91	0,9 %
Massemarked	75 %	1 834	8,8 %	1 254	12,2 %
Lokale og regionale myndigheter	0 - 20%	30	0,1 %	1	0,0 %
Sum		20 888	100,0 %	10 245	100,0 %

6.1.3.8 Utvikling misligholdte og tapsutsatte engasjement siste 5 år

Misligholdte engasjement	2016	2015	2014	2013	2012
Brutto misligholdte engasjement	111	115	122	117	122
- individuelle nedskrivninger	19	37	33	30	29
Netto misligholdte engasjement	91	78	89	88	93
Øvrige tapsutsatte engasjement	2016	2015	2014	2013	2012
Brutto tapsutsatte engasjement	91	178	195	164	175
- individuelle nedskrivninger	43	82	94	78	87
Netto tapsutsatte engasjement	48	97	101	85	88
Aldersfordeling på misligholdte engasjement	2016	2015	2014	2013	2012
3 til 6 måneder	27	23	18	35	71
6 til 9 måneder	24	29	45	16	10
Over 9 måneder	59	63	59	66	41
Brutto misligholdte engasjement	111	115	122	117	122

6.1.3.9 Forfallsanalyse av brutto utlån fordelt på engasjementstyper

Forfallsanalyse brutto utlån	Under 3 måneder	3-12 måneder	1 - 5 år	Over 5 år	Sum
Borettslag	191	0	5	1 238	1 434
Bygg og anlegg	19	1	50	122	192
Eiendom	275	4	368	2 354	3 001
Energiproduksjon og -forsyning	0	0	43	68	111
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	28	0	8	39	75
Forretningsmessig tjenesteyting	64	0	34	271	369
Hotell, restaurant og reiseliv	4	0	2	54	60
Industri	33	0	20	245	297
Informasjon og kommunikasjonsteknologi	4	0	14	66	84
Landbruk og fiske	34	0	10	140	185
Offentlig og sosial tjenesteyting	17	1	16	170	204
Oljerelatert virksomhet	0	0	6	0	6
Transport og lagring	36	1	43	48	128
Varehandel	60	0	38	175	273
Sum bedriftsmarked	765	8	655	4 992	6 421
Personmarked	1 857	33	273	10 486	12 648
Sum brutto engasjement	2 622	41	928	15 478	19 069
Utlån overført kredittforetak	1 382	2	97	6 088	7 569
Totalsum	4 004	43	1 025	21 566	26 638

6.1.3.10 Utvikling i nedskrivninger på utlån og garantier

Individuell nedskrivning for tap på enkeltengasjementer foretas når objektive bevis utløser et verdifall for banken. Individuell nedskrivning utgjør forskjellen mellom engasjementets bokførte verdi og nåverdien av neddiskontert kontantstrøm basert på effektiv rente på tidspunktet for førstegangs beregning av individuell nedskrivning. Dette innebærer at engasjementet gis høyeste risikoklasse.

Individuelle nedskrivninger reduserer engasjementets regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Gruppenedskrivning omfatter bankens vurdering av grunnlaget for verdifall på grupper av utlån med

tilnærmet like risikoegenskaper. Her inngår også utlån vurdert for individuell nedskrivning, men hvor objektive bevis for verdifall ikke er påvist. Følgelig vurderes alle utlån med unntak for de som har vært gjenstand for individuell nedskrivning. Bankens modell for beregning av gruppevise nedskrivninger baserer seg på utlånsporteføljens migrasjon mellom de ulike risikoklassene.

Gruppenedskrivninger reduserer engasjementets regnskapsførte verdi i balansen, og periodens endringer i vurdert verdi resultatføres som tap på utlån og garantier.

Banken foretar kvartalsvis oppfølging av utlånsporteføljen for identifisering av kredittrisiko og vurderer i den sammenheng hvorvidt individuell nedskrivning må foretas.

Individuelle nedskrivninger

	2016	2015
Individuelle nedskrivninger pr. 01.01	119	128
+ økte individuelle nedskrivninger i perioden	15	18
+ nye individuelle nedskrivninger i perioden inkl amortiseringseffekt	12	13
- periodens konstaterte tap, hvor det tidligere er foretatt ind.nedskrivninger	-26	-15
- tilbakeføring av individuelle nedskrivninger i perioden	-57	-25
Sum individuelle nedskrivninger	62	119

Det er kun foretatt individuelle nedskrivninger på utlån til og fordringer på kunder. De individuelle nedskrivningene fordeler seg som følger på bedrifts- og privatmarkedet;

Individuelle nedskrivninger på;	2016	2015
Bedriftsmarked	54	102
Personmarked	8	17
Sum individuelle nedskrivninger	62	119

Gruppenedskrivninger

	2016	2015
Gruppevise nedskrivninger pr. 01.01.	50	102
+ periodens endring i gruppevise nedskrivninger	30	17
Gruppevise nedskrivninger pr. 31.12.	80	119

Gruppevise nedskrivninger fordelt på;	2016	2015
Bedriftsmarked	60	31
Personmarked	19	19
Sum gruppenedskrivninger pr. 31.12.	80	50

De gruppevise nedskrivningene er ikke tilordnet spesielle næringer, men avsatt ut i fra en total vurdering av engasjementene. Det er kun foretatt gruppenedskrivninger på utlån til og fordringer på kunder.

6.1.3.11 Periodens kostnadsført tap på utlån og garantier

	2016	2015
Periodens endring i individuelle nedskrivninger	-31,7	6,2
+/- periodens endring i gruppevis nedskrivninger	29,7	3,7
+ periodens konstaterte tap som tidl. ikke er avsatt som nedskrivning	5,8	1,1
- periodens inngang på tidligere perioders kostnadsførte tap	-3,6	-3,4
+ nedskrivninger på overtatte eiendeler	0,0	0,0
+ periodens nedskrivning på garantier	-0,2	1,3
Kostnadsført tap på utlån	0,1	8,9

6.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valuta og verdipapirkurser. Styring av markedsrisiko skjer gjennom styrevedtatte rammer.

Markedsrisiko knyttet til renterisiko oppstår som følge av at rentebærende eiendeler og forpliktelser har ulike gjensvarende rentebindingstid. Den totale renterisikoen kan splittes i fire elementer:

- Basisrisiko
- Administrativ renterisiko
- Rentekurverisiko
- Spreadrisiko

Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i verdipapirer og som følge av fundingaktiviteten.

Bankens styre har vedtatt rammer for den totale renterisikoen både med hensyn til basisrisiko og rentekurverisiko. Banken styrer renterisikoen mot det ønskede nivå på plasseringer og innlån gjennom rentebindingen, samt ved bruk av rentederivater.

Banken har inngått sikringsforretninger som sikrer banken for svingninger i rente på henholdsvis innlån og utlån hvor det er avtalt fast rente. Sikringsinstrumentene er ikke balanseført da de på balansedagen er ansett å være effektive. Instrumentene sikrer virkelig verdi av balanseførte eiendeler og gjeld. Mer-/mindreverdi på instrumentene motsvares av tilsvarende mer-/mindreverdi på sikringsobjektene (utlån, innskudd og innlån). Gjenværende løpetid derivater er 3,3 (3,6) år per 31. desember 2016.

Swap avtaler	Nominelt beløp		Virkelig verdi	
	31.12.16	31.12.15	31.12.16	31.12.15
Sikring av utlån til og fordringer på kunder	1 278	1 154	-18	-34
Sikring av innskudd fra og gjeld til kunder	0	0	0	0
Sikring av gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	100	100	4	11
Sum	1 378	1 254	-13	-23

Basisrisiko er den verdiendring som finner sted på bankens eiendeler og gjeld når hele rentekurven parallellforskyves. Basisrisikoen er vist i tabellen nedenfor ved renteøkning på 1 prosentpoeng. Det er ikke tatt hensyn til administrativ renterisiko ved beregning av basisrisiko.

Basisrisiko	31.12.16	31.12.15
Obligasjoner og sertifikater	-3,8	-2,7
Fastrenteutlån	-37,1	-36,6
Fastrenteinnskudd	1,1	0,0
Sertifikatlån	0,9	1,8
Obligasjonslån	13,1	13,7
Ansvarlig lån	0,2	0,0
Derivater	29,5	27,4
Basisrisiko, effekt på resultat før skatt	3,8	3,4

Selv om beregningene ovenfor viser at banken vil tjene på en renteoppgang, er det ikke likegyldig hvordan renteoppgangen skjer. Tabellen under viser den såkalte rentekurverisikoen, det vil si risikoen for at rentekurven forskyver seg ulikt innenfor ulike tidsbånd ved en renteendring, ved å måle bankens netto renteeksponering innenfor de ulike tidsintervallene.

Rentekurverisiko	31.12.16	31.12.15
0 - 1 mnd	0,5	0,3
1 - 3 mndr	3,6	3,3
3 - 12 mndr	3,0	2,0
1 - 5 år	1,2	1,0
5 - 10 år	-4,6	-3,0
Rentekurverisiko, effekt på resultat før skatt	3,8	3,4

Administrativ renterisiko er effekten av at det i praksis vil gå noe tid fra en renteendring inntreffer i markedet og til banken har fått justert vilkårene på innskudd og utlån med flytende rente. Finansavtaleloven krever som hovedregel minimum seks ukers varslingsfrist ved renteøkning på utlån til kunder og åtte uker ved rentereduksjon på innskudd. I våre beregninger er det beregnet med åtte uker varslingsfrist både på innskudd og utlån.

Administrativ renterisiko	31.12.16	31.12.15
Utlån til flytende rente	-29,3	-27,3
Innskudd til flytende rente	21,5	20,8
Administrativ renterisiko, effekt på resultat før skatt	-7,7	-6,5

Spreadrisikoen er risikoen for at markedets prising av de enkelte utstedere ikke endrer seg tilsvarende som de underliggende referanserentene, for eksempel statsrentene eller swaprentene.

Markedsrisikoen måles basert på tre ulike risiko-faktorer:

- Eksponering.
- Risikospredning.
- Markedslikviditet.

Sparebanken Telemark sin markedsrisikoeksponering er lav.

6.2.1 Styring og kontroll

Markedsrisikoen måles og overvåkes på bakgrunn av styrevedtatte rammer. Rammene gjennomgås og fornyes på årlig basis. Risikoen kontrolleres hovedsakelig gjennom oppfølging av både risikoeksponeringer mot vedtatte rammer og løpende analyser av utestående posisjoner. Sparebanken Telemark sine posisjoner i forhold til rammer rapporteres periodisk til styret.

6.2.2 Modellbeskrivelse og anvendelse

Risikofaktoren - eksponering

Vurderingen for risikofaktoren eksponering tar utgangspunkt i stresstest scenarioer basert på definerte verdiendringer i aksje-, rente- og valutamarkedene:

- Et parallelt skift i rentekurven for bank- og verdipapirporteføljen på 2 prosentpoeng.
- Et fall i kredittpåslag på rentebærende verdipapirer med 200 basispunkter.
- Et fall i aksjemarkedene på 45 prosent.
- En endring i kursen på utenlandsk valuta med 10 prosent.

Risikofaktorene - risikospredning og markedslikviditet

Risikofaktorene risikospredning og markedslikviditet er basert på kvalitative vurderinger av risikoen i porteføljene. Vurderingen gir en klassifisering med følgende gradering og påslag i eksponering:

- Lav risiko (0 prosent).
- Moderat risiko (10 prosent).
- Betydelig risiko (30 prosent).
- Høy risiko (50 prosent).

Risikofaktoren risikospredning beskriver i hvilken grad bankens porteføljer har god risikospredning. Bankens porteføljer vurderes opp mot den teoretisk best mulige risikospredningen ("verdensindeksen"). Graden av avvik fra perfekt risikospredning, f.eks. i form av konsentrasjoner i enkelte land eller sektorer, bestemmer hvilken karakter som settes. Risikofaktoren markedslikviditet beskriver i hvilken grad markedsrisikoen i bankens porteføljer kan avdekkes raskt uten at dette medfører tap. Bankens porteføljer vurderes opp mot den teoretisk best mulige markedslikviditeten. Graden av avvik fra perfekt markedslikviditet, f.eks. i form av posisjoner i unoterte verdipapirer eller store eierandeler i enkeltpapirer, bestemmer hvilken karakter som settes.

6.2.3 Renterisiko bankporteføljen og verdipapirporteføljen

Ved en endring i markedsrenten kan Sparebanken Telemark parallelt gjennomføre renteendringer for alle balanseposter knyttet til bankporteføljen (innskudd og utlån) og verdipapirporteføljen. Basert på risikobildet per 31. desember 2016 ville den økonomiske konsekvens av renteøkning på 2 prosentenheter utgjøre en rentekostnad på om lag 8 millioner kroner på årsbasis for hele bankens balanse.

Per 31. desember 2016 hadde banken fastrenteutlån på 1.313 millioner kroner, og fastrenteinnskudd på 153 millioner kroner.

6.2.4 Kredittrisiko rentebærende verdipapirer

Kredittrisiko består av markedsrisiko knyttet til posisjoner i rentebærende finansielle instrumenter, herunder derivater med renteinstrumenter som underliggende. Plasseringer i obligasjonsfond og pengemarkedsfond medregnes under vurderingen. Styret gjennomgår jevnlig bankens finansstrategi hvor det fastsettes rammer for maksimal portefølje av rentebærende verdipapirer, samt maksimalrammer for eksponering per bransje og per utsteder. Sparebanken Telemark har en vedtatt ramme for kredittrisiko i rentebærende verdipapirer på 40 millioner kroner.

Kredittrisikoen er beregnet ut fra spreadutgang på 200 basispunkter for A vektete papirer. I vurderingen av risikofaktorene risikospredning og markedslikviditet foretas det påslag på 10 prosent i tapspotensialet som beregnes under eksponering.

6.2.5 Kursrisiko aksjer

Aksjerisiko består av markedsrisiko knyttet til posisjoner i egenkapitalinstrumenter, inkludert derivater med egenkapitalinstrumenter som underliggende element. Plasseringer i aksjefond og kombinasjonsfond medregnes under aksjerisikovurderingen. Beholdning av aksjer i datterselskaper og tilknyttede selskaper holdes utenfor markedsrisikoberegningen. Risiko for disse postene beregnes under eierrisiko. Risikofaktoren eksponering måles som størrelsen på tapspotensialet i et stresstestscenario hvor markedsverdien av aksjene faller med 45 prosent. I vurderingen av risikofaktorene risikospredning og

markedslikviditet foretas det påslag på 10 prosent i tapspotensialet som beregnes under eksponering.

6.2.6 Valutarisiko

Valutarisiko er risikoen for tap som følge av endringer i valutakurser. Bankens valutarisiko er knyttet til kassebeholdningen. Dennes verdi er vurdert til i underkant av 1 million kroner. En eventuell valutarisiko betegnes som ubetydelig.

Banken formidler valutalån gjennom annen bank til kunder som ønsker lån i utenlandsk valuta. Risiko for tap i denne sammenheng vurderes som uvesentlig.

6.3 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser. Definisjonen omfatter juridisk risiko, men ikke strategisk risiko og omdømmerisiko som må vurderes særskilt.

Operasjonell risiko kan oppstå som følge av:

- menneskelig svikt og utilstrekkelige kompetanse,
- manglende kvalitet i arbeidsprosesser,
- svikt i IKT-systemer,
- svake verktøy og målstyring,
- uklar policy, strategi eller rutiner,
- kriminalitet og interne misligheter,
- andre interne og eksterne årsaker.

6.3.1 Styring og kontroll

Operasjonell risiko er en risikokategori som fanger opp alt det vesentligste av kostnader forbundet med kvalitetsbrister i bankens løpende virksomhet. Identifisering, styring og kontroll av operasjonell risiko er en integrert del av lederansvaret på alle nivå. Lederens viktigste hjelpemiddel i arbeidet er faglig innsikt og ledelseskompetanse samt handlingsplaner, kontrollrutiner og gode oppfølgingssystemer. Styring av operasjonell risiko tar utgangspunkt i «Policy for risiko og kapitalstyring». Et systematisk arbeid med risikovurderinger og styringstiltak bidrar til økt kunnskap og bevissthet om aktuelle forbedringsbehov i egen enhet.

Det er etablert en egen enhet som har ansvar for risikostyring og compliance. Denne enheten har ansvaret for den løpende uavhengige overvåkingen av den operasjonelle risikoen.

6.3.2 Modellbeskrivelse og anvendelse

Banken har en målsetting om å ha effektiv risikostyring og overvåking slik at hendelser forårsaket av operasjonell risiko ikke skal kunne skade bankens finansielle stilling i alvorlig grad.

Det utføres årlig en risikoidentifikasjon, analyse og kvantifisering av operasjonell risiko i alle vesentlige forretnings- og støtteprosesser i banken. Dette inkluderer vurdering og oppfølging av handlingsplaner for identifisert risiko.

Årlig utarbeides lederbekreftelser av risikostyringen i banken. Innenfor de enkelte fagområder (forretnings- og støtteprosesser) er det definert risikoer med tilhørende kontroll- og styringstiltak. Den enkelte leder gjør en vurdering av etterlevelse og kvalitetsnivå innen sitt ansvarsområde og rapporterer dette oppover i organisasjonen.

Internrevisor foretar en vurdering av etterlevelsen og kvaliteten i intern kontroll arbeidet.

Banken bruker en taps- og hendelsesdatabase (ProAware) hvor registrering av uønskede hendelser inngår.

6.3.3 Basismetode beregning

Med bakgrunn i overnevnte styrings- og kontrollhandlinger mener banken å ha tilfredsstillende kontroll. Det observeres ingen indikasjon på at bankens underliggende eksponering er større enn beregnet under *basismetoden*.

6.3.4 Godtgjørelsesområdet

Godtgjørelse til ledende ansatte, ansatte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for bankens risikoeksponering og ansatte med vesentlige kontrolloppgaver, til sammen 8 personer, utgjør per 31. desember 2016 (tall i tusen kroner): Lønn 9.564, naturalytelser 644, pensjonskostnad 2.373, lån 20.640.

6.4 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at Sparebanken Telemark ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere nødvendige økninger i eiendeler uten vesentlige ekstrakostnader. Likviditetsrisiko antas å kunne oppstå som følge av en eller flere hendelser som medfører problemer for banken å refinansiere balansen. I utgangspunktet vurderes likviditetsrisiko slik at det synes vanskelig å kunne holde kapital for denne risikoen. Imidlertid vil den situasjon kunne oppstå

at banken får refinansiert seg til en vesentlig høyere risikopremie. Likviditetsrisiko antas å være relativt kortvarig.

6.4.1 Styring og kontroll

Styringen av bankens finansieringsstruktur tar utgangspunkt i bankens overordnede likviditetsstrategi som blir gjennomgått og vedtatt av styret årlig. Likviditetsstrategien gjenspeiler bankens moderate risikoprofil.

Banken styrer sin likviditetsrisiko gjennom måltall for kundeinnskudd i forhold til brutto utlån, andel langsiktig kapitalmarkedsfinansiering og krav til egenkapital, samt krav til lengden på den tidsperioden hvor banken skal være uavhengig av ny finansiering fra markedet. I praksis skjer likviditetsstyringen gjennom likviditetsprognoser, valg av løpetid på bankens innlån, inngåelse av avtaler om trekkrettigheter, overføring til SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og deponering av verdipapirer mot låneadgang i Norges Bank.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Sparebanken Telemark hadde en innskuddsdekning på om lag 70 prosent ved utgangen av året. Banken har en ramme som sier at innskuddsdekningen skal være minimum 65 prosent, og med et mål på 75 prosent.

6.4.2 Likviditetsutvikling

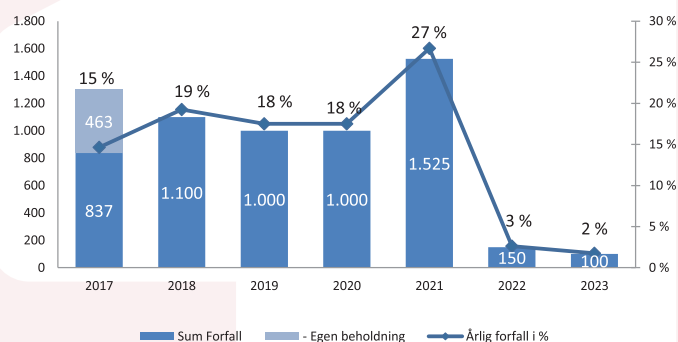
Likviditeten i Sparebanken Telemark har vært tilfredsstillende i 2016. LCR påser at bankene holder nok likviditet til å dekke netto utbetalinger i et stress scenario over 30 dager. Per 31. desember 2016 er det vedtatt at banker av vår størrelse minimum skal ha LCR på 80 prosent. Bankens beregnede likviditetsbuffer (LCR) var per 31. desember 2016 på 159 prosent. Gjennomsnittlig løpetid på langsiktig obligasjonsfinansiering var ved utgangen av 2016 på 2,8 år. Banken har også gjennom 2016 søkt å redusere likviditetsrisikoen ved å legge til rette for bruk av alternative finansieringskilder. Overføring av lån til SpareBank 1 Boligkreditt AS er fortsatt det viktigste tiltaket. I tillegg har banken i 2016 tatt i bruk SpareBank 1 Næringskreditt AS for finansiering av næringslån og da spesielt lån til borettslag. Overføring til SpareBank 1 Næringskreditt AS i 2016 er på 208 millioner kroner. Sparebanken Telemark hadde per 31. desember 2016 overført lån til en verdi av 7.569 millioner

kroner til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank1 Næringskreditt AS (28,4 prosent av brutto utlån).

Banken skal i en ordinær driftssituasjon være uavhengig av ekstern finansiering i 12 måneder. Ved utgangen av 2016 hadde banken tilstrekkelig med likviditet og reserve til å fortsette sin aktivitet i over 12 måneder uten tilførsel av ekstern likviditet. Sensitivitetsanalyser i forhold til bankens likviditetsrisiko rapporteres periodisk til bankens styre og ledelse. I tillegg er det etablert en beredskapsplan for håndtering av likviditetskriser.

6.4.3 Forfallstruktur

Den eksterne fundingen pr. 31. desember 2016 har følgende forfallsstruktur;

6.5 Strategisk risiko

Strategisk risiko defineres som risikoen for uventede tap eller sviktende inntjening i forhold til prognoser knyttet til drift, vekstambisjoner, inntreden i nye markeder, nye forretningsområder, strategiske eierskap, eller oppkjøp/fusjoner.

6.5.1 Forretningsrisiko

Forretningsrisiko defineres som risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger. Risikoen kan opptre i ulike forretnings- og eller produktsegmenter og være knyttet til konjunktursvingninger eller endret kundeatferd.

Forretningsrisikoen følges opp ved markedsanalyser av bankens priser på innskudd/utlån, kostnadsoppfølging, salgsbudsjetter PM / BM og øvrige forretningsområder, samt månedlig rapportering til ledelsen og styret av resultat og balanse. Ut fra dette mener banken å ha god kontroll på forretningsrisikoen.

Beregningene forutsetter svikt i netto renteinntekter på:

- 7,5 prosent ved middels tilbakegang.
- 10 prosent ved stor tilbakegang.

Videre er det beregnet svikt i salg og porteføljeprovisjon for «off balanse» produkter med:

- 3 - 15 prosent ved middels tilbakegang.
- 6 - 30 prosent ved stor tilbakegang.

Provisjonskostnader og andre driftskostnader er ikke redusert i noen av scenarioene.

6.5.2 Eierrisiko

Gjennom Samarbeidende Sparebanker AS (SamSpar) er Sparebanken Telemark medeier i Sparebank 1 Gruppen AS. Deltakelsen i Sparebank 1 Alliansen er et strategisk valg og et fundament for bankens videre utvikling. Eierrisiko defineres som risiko for tap av innskutt kapital eller nødvendig påfyll av ny kapital i strategiske eierselskaper som følge av den risikoen som det enkelte selskap påtar seg i sin drift. Strategiske eierselskaper defineres som selskaper hvor Sparebanken Telemark har en vesentlig eierandel og vanlig innflytelse. Vurderingen av kapitalbehov for strategiske eierposter er i all hovedsak beregnet ut fra markedsverdiv betraktninger.

Spesifikasjon av strategiske anleggsaksjer:

Selskapets navn	Egenandel i prosent	Bokført verdi
Sparebank 1 Boligkreditt AS	4,2 %	409 535
Samarbeidende Sparebanker AS *	7,8 %	48 749
Sparebank 1 Kredittkort AS	3,9 %	35 044
Sparebanken Hedmark	0,4 %	26 794
Sparebank 1 Finans Midt-Norge AS	4,2 %	30 213
Sparebank 1 Næringskreditt AS	2,1%	38 675
SpareBank 1 Markets AS	0,8 %	3 499
Sparebank 1 Mobilbetaling AS	3,0 %	2 787
Samspar Bankinvest AS*	12,3 %	2 135
Samarbeidende Sparebanker Utvikling DA	13,4 %	2 414
Energi og Miljøkapital AS	7,5 %	755
Buskerud Telemark Vestfold Investeringsfond AS	24,1 %	2 760
Skagerak Maturo Seed AS	10,0 %	700
Eiendomsmegler 1 Næringsmegling AS*	50,0 %	5 750
Andre aksjer ikke spesifisert		1 451
Sum strategisk anleggsaksjer		611 311

I tusen kroner

Ytterligere informasjon rundt egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen finnes i bankens årsrapport for 2016 note 15, 16 og 17.

6.6 Andre forhold

6.6.1 Overføring av utlån til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS

Alle lån, også de som er overført til boligkreditt/ næringskreditt, er med i beregningsgrunnlaget for kredittisiko (uventet tap). Overflyttingen vil således ikke gjøre utslag i Pilar 2 beregningen for risikostjustert kapital.

Rammen for overføring til SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt er på henholdsvis 35 prosent og 5 prosent i forhold til brutto utlån før overføring til kredittforetak. Bankens ledelse mener at overføring til kredittforetak iht. disse rammene er innenfor et akseptabelt nivå og vil ikke svekke bankens attraktivitetsverdi i forhold til våre eksterne funding partnere.

Per 31. desember 2016 utgjorde porteføljen overført til kredittforetak totalt 7.569 millioner kroner, som utgjør ca. 28 prosent av brutto utlån før overføring til kredittforetak. Fordelt på boligkreditt 7.361 millioner kroner og næringskreditt 208 millioner kroner.

6.6.2 Diversifiseringseffekter

Diversifiseringseffekten skal vise den risikoreduserende effekten banken oppnår ved å arbeide innen flere risikoområder hvor det ikke kan påregnes å medføre uventede tap samtidig. Samlet risiko er et resultat av den målte risiko på de ulike områder og graden av samvariasjon mellom de ulike risikoene.

Det regnes som sannsynlig at det finnes diversifiseringseffekter mellom risikopåslagene i banken kapitalberegninger, men det er for tiden ingen gode systemer som kan beregne størrelser på slike fradragseffekter.

Sparebanken Telemark har valgt en konservativ tilnærming og ikke tatt med eventuelle diversifiseringseffekter til fradrag ved utarbeidelse av samlet kapitalbehov.

6.7 CRD IV påvirkning for Sparebanken Telemark

EUs nye regelverk for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak CRD IV (Capital Requirements Directive IV), ble vedtatt i juni 2013 og gjort gjeldende fra 1. januar 2014. I hovedsak består endringene av:

- Skjerpede krav til ansvarlig kapital.
- Strengere kapitalkrav ved innføring av ytterligere kapitalbuffer.

- Krav til uvektet kjernekapitalandel ("leverage ratio" (LR)).
- Kvantitative likviditetskrav knyttet til indikatorene Liquidity Coverage Ratio (LCR) og Net Stable Funding Ratio (NSFR). Krav til NSFR er ikke gjort gjeldende.
- Endret rapportering store engasjementer.

CRD IV påvirkning på bankens kapitaldekning

Det ble i 2014 gitt overgangsregler som fra 2015 delvis fases ut. Ren kjernekapitaldekning og kjernekapitaldekning uten overgangsregler er for 2016 beregnet til 16,9 prosent, og kapitaldekningen er beregnet til 18,0 prosent.

Likviditetsindikator – LCR

Kravet til LCR innebærer at et foretak til enhver skal tid ha en likviditetsreserve på minst 100 prosent, det vil si at beholdning av likvide eiendeler minst skal tilsvare netto likviditetsutgang i en gitt stressperiode på 30 kalenderdager.

Virksomhetsstyring

Direktivet gir omfattende og detaljerte krav til styrets ansvar og oppgaver, herunder mer detaljerte krav til styrets fastsetting av mål og strategier, vurdering og rapportering av risiko samt evaluering av eget arbeid. Ny finansforetakslov trådte i kraft 1. januar 2016. Lovens § 13-6 fjerde ledd krever at alle finansforetak skal ha et risikoutvalg fra 1. januar 2017.

I Sparebanken Telemark har samlet styre også fungert som risikoutvalg, mens styret har hatt et eget revisjonsutvalg. Nye instruksjoner for risikoutvalg og revisjonsutvalg er behandlet i styremøte 29. november 2016, og trer i kraft fra 1. januar 2017.

Avsetning

Banken har valgt ikke å avsette ytterligere kapital for virkningen av CDR IV utover de bufferne som allerede ligger i ICAAP beregningene.

Banken for Telemark og telemarkinger

Organisasjonsnummer: 937 891 334
Telefon: 02610

post@sb1telemark.no
sb1telemark.no

Postboks 188, 3901 Porsgrunn

Storgata 117, 3921 Porsgrunn

